

DOI 10.31558/2307-2318.2018.3.8

УДК: 005.57:004

Коваленко Ю.О., к.е.н., доцент кафедри менеджменту Індустріального інституту ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ В РЕГІОНАЛЬНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

Стаття має науково-методичний характер. Сучасні тенденції інформатизації свідчать про неефективність реалізації сучасного механізму управління регіональною економікою. Сучасні вимоги щодо управління регіонами вимагають нової якості, що має забезпечувати цілісність регіональної системи. Таке завдання може бути вирішене шляхом використання інформаційного потенціалу, що представляє собою не просто спосіб отримання та переробки необхідної інформації для прийняття управлінських рішень, а визначення нових способів господарювання, управління економічними процесами, напрями соціально-економічного регіонального розвитку.

У статті автором розглядається можливість використання інформаційного потенціалу як об'єкта управління в регіональному управлінні інформацією.

Розглянуто поняття "регіональний інформаційний потенціал" та його складові: інформаційні ресурси, інформаційний капітал, інтелектуальний капітал, інформаційна культура, нормативно-правове забезпечення інформаційної діяльності.

В якості наукової новизни доведено, що певні компоненти структури інформаційної потенціалу (інформація, інформаційні ресурси, інформаційний капітал та інтелектуальний капітал) мають характерну властивість створення нової інформаційної вартості.

Автором приділено увагу питанню нормативно-правового забезпечення інформаційної діяльності в Україні і доведено, що сьогодні в інформаційній сфері залишається значна кількість невирішених питань.

Ключові слова: інформація, регіональний інформаційний менеджмент, інформаційні ресурси, інформаційний капітал, інтелектуальний капітал, інформаційна культура.

Коваленко Ю.А.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К УПРАВЛЕНИЮ ИНФОРМАЦИОННЫМ ПОТЕНЦИАЛОМ В РЕГИОНАЛЬНОМ ИНФОРМАЦИОННОМ МЕНЕДЖМЕНТЕ

Статья имеет научно-методический характер. Современные тенденции информатизации свидетельствуют о неэффективности реализации современного механизма управления региональной экономикой. Современные требования управления регионами требуют нового качества, что должно обеспечивать целостность региональной системы. Такая задача может быть решена путем использования информационного потенциала, что представляет собой не просто способ получения и переработки необходимой информации для принятия управленческих решений, а определение новых способов хозяйствования, управления экономическими процессами, направления социально-экономического регионального развития.

В статье автором рассматривается возможность использования информационного потенциала как объекта управления в региональном управлении информацией.

Рассмотрено понятие "региональный информационный потенциал" и его составляющие: информационные ресурсы, информационный капитал, интеллектуальный капитал, информационная культура, нормативно-правовое обеспечение информационной деятельности.

В качестве научной новизны доказано, что определенные компоненты информационной структуры потенциала (информация, информационные ресурсы, информационный капитал и интеллектуальный капитал) имеют характерное свойство создания новой информационной стоимости.

Автором уделено внимание вопросу нормативно-правового обеспечения информационной деятельности в Украине и доказано, что сегодня в информационной сфере остается значительное количество нерешенных вопросов.

Ключевые слова: информация, региональный информационный менеджмент, информационные ресурсы, информационный капитал, интеллектуальный капитал, информационная культура.

Kovalenko Yu.A.

METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE MANAGEMENT INFORMATION CAPACITY AT THE REGIONAL INFORMATION MANAGEMENT

The article has scientific and methodical character. Modern trends in Informatization indicate the inefficiency of the implementation of the modern mechanism of regional economy management. Modern requirements of regional management require a new quality, which should ensure the integrity of the regional system. This problem can be solved by using the information potential, which is not just a way to obtain and process the necessary information for management decision-making, and the definition of new ways of management, management of economic processes, the direction of socio-economic regional development.

In the article the author considers the possibility of using the information potential as an object of management in regional information management.

The concept of "regional information potential" and its components: information resources, information capital, intellectual capital, information culture, regulatory and legal support of information activities is considered.

As a scientific novelty, it is proved that certain components of the information structure of the potential (information, information resources, information capital and intellectual capital) have the characteristic property of creating a new information value.

The author pays attention to the issue of legal support of information activities in Ukraine and proved that today in the information sphere remains a significant number of unresolved issues.

Keywords: information, regional information management, information resources, information capital, intellectual capital, information culture.

Постановка проблеми. При розробці концепції регіонального інформаційного менеджменту необхідний системний, комплексний підхід до визначення структури регіонального інформаційного потенціалу і його використання. Зростаюча технологічна та економічна відсталість, потреба в інноваціях в більшості галузей потребують формування високого рівня підготовки керівних спеціалістів для розв'язання завдань модернізації та соціально-економічного розвитку регіонів. Тому правильне

використання інформаційного потенціалу є одним із шляхів підвищення технологічного та соціально-економічного розвитку регіонів.

Регіональний розвиток в умовах інформатизації та глобалізації заснований на забезпеченні їх внутрішньої і зовнішньої конкурентоспроможності, підвищення рівня населення і швидкого реагування на виклики нових умов господарювання і управління.

На сьогоднішній день немає загально визнаного поняття "регіону", так і загально вживаних термінів, як "інформаційний потенціал", "інформаційний простір", "інформаційний ресурс", "інформаційний розвиток" та ін. Кожен науковець інтерпретує ці поняття по своєму. Чимало аналітичних робіт у сфері інформатизації присвячені порівнянню переваг та недоліків тих чи інших питань щодо програмного, технологічного забезпечення інформаційних систем, використання інформаційних та інтелектуальних ресурсів.

Концепція інформаційного потенціалу регіону у більшості вітчизняних робіт викладена з позицій загальних процесів інформатизації та її технічного забезпечення, чому присвячено численні публікації з інформатиці та технічних наук.

Однак, незважаючи на різнобічність наукових досліджень і їх теоретичну і прикладну значимість, слід зазначити, що визначення і можливості використання інформаційного потенціалу регіону залишаються відкритими для теоретичного осмислення та експериментального вивчення.

Отже, інформаційний потенціал, темпи його нарощування у вирішальній мірі визначають можливості суб'єкта управління у всіх сферах діяльності. Фахівці зазначають, чим потужніший інформаційний потенціал, тим стійкішим є об'єкт управління. Це процес нових прогресивних тенденцій соціально-економічного розвитку регіонів. В процесі дослідження інформаційного потенціалу регіонів були поставлені наступні завдання:

визначити поняття інформаційного потенціалу регіону;

вивчити фактори формування і розвитку інформаційного потенціалу регіону;

визначити структуру регіонального інформаційного потенціалу (РІП);

дослідити рівень нормативно-правового забезпечення інформаційного потенціалу регіону.

Мета статті – визначити поняття і структуру інформаційного потенціалу в системі регіонального інформаційного менеджменту.

Аналіз літературних джерел. В літературі інформаційний потенціал представляє собою обсяги інформаційних ресурсів, інформаційної техніки і технологій та інших засобів здатних створювати, збирати, накопичувати, обробляти та використовувати різні форми інформації для задоволення інформаційних потреб суспільства.

Поняття інформаційного потенціалу виникло в процесі формування та розвитку інформаційного суспільства і процесів інформатизації з розгалуженням його змістовного апарату. Ця властивість істотно характеризує в соціально-інформаційному аспекті окрему особистість, групу людей, широку соціальну категорію (націю, клас), суспільну верству, державу та її органи, суспільні організації (партії, громадські рухи), економічні структури (підприємства, фірми, корпорації, банки, консорціуми тощо), суспільні установи будь-якого профілю, міжнародні організації різних типів і рівнів [1, с.307].

Даний вид потенціалу є співвідносним з іншими видами такими як: економічний, виробничий, науковий, інтелектуальний, технічний, культурний та ін., оскільки всі види будь-якої діяльності мають інформаційну основу.

Інформаційний потенціал включає логічно систематизовану інформацію, яка, в свою чергу, поділяється відповідно до специфіки різних напрямів діяльності, сфер людського знання, галузей суспільного життя тощо. До одного і того ж виду можуть належати як суто спеціальні за змістом фрагменти інформації, так і гранично загальні, світоглядно-філософські. Для методологічного аналізу структури інформаційного потенціалу важливим є питання про співвідношення та органічність їх взаємозв'язків [2, с.125].

Питання формування інформаційного потенціалу та методичні підходи щодо його оціни у своїх працях досліджували такі науковці, як С.М.Ляшенко[3], М.О. Кучеренко І.М., Тесленок О.Ф. [4], А.В. Битий [5], Шаповал [6] І.А. Маркіна [7].

Р. Б. Матковський визначає інформаційний потенціал як наявні та мобілізовані обсяги інформаційних ресурсів, інформаційної техніки та технологій для створення власних та збору, накопичення, обробки та використання різноманітних форм інформації для задоволення відповідних потреб суспільства.

В політекономічному аспекті інформаційний потенціал – це відносини економічної власності між різними економічними суб'єктами з приводу створення власних, збору, накопичення, обробки і використання різноманітних видів і форм інформації для задоволення потреб окремого індивіда, трудового колективу і суспільства [8, с.305].

О. В. Лайчук і Л. А. Ніколаєва розуміють під інтелектуально-інформаційним потенціалом сукупність можливостей суспільства в цілому і його підсистем: окремого індивіда, колективу людей до відтворення накопичених знань і їх використання при формуванні нових підходів до оцінки змін, що відбуваються, для розвитку інновацій [9].

Виклад основного матеріалу. Необхідно відмітити, що на сьогоднішній день термін «інформаційний потенціал» не має широкого розповсюдження в науковій літературі і часто характеризується як система інформаційних ресурсів, програмного забезпечення в рамках виробництва або в системі управління. Також відсутні будь-які методики щодо кількісної та якісної оцінки інформаційного потенціалу, а також визначення його потужності.

Виходячи з цього положення, автор вважає доцільним виділити інформаційний потенціал в окрему категорію і складовий елемент регіонального інформаційного менеджменту.

Автор вважає що в поняття «інформаційний потенціал» повинні бути включені не тільки технічні і програмні засоби інформатики і обчислювальної техніки, засоби інформаційної комунікації та інформаційні технології, а також засоби і методи, що сприяють відтворенню і розвитку інфосфери, підвищенню інформаційної культури та інтелектуального потенціалу держави та регіону.

Отже, вважаємо, що регіональний інформаційний потенціал - це сукупність можливостей суб'єкта управління щодо відтворення та використання інформаційних ресурсів, інформаційного капіталу, інтелектуального капіталу та інформаційної культури для задоволення відповідних інформаційних потреб та прийняття ефективних управлінських рішень. Загальна схема інформаційного потенціалу наведена на рис. 1.

Вважаємо, що наведена структура РІП є найбільш змістовною в структурі інформаційного потенціалу, як об'єкта управління і це пояснюється наступним.

По - перше, в поняття «інформаційний потенціал» регіонального інформаційного менеджменту повинні бути включені інформаційні ресурси, і в цьому випадку можна погодитись з тими авторами, що дотримуються такого визначення цього поняття. Основна гіпотеза полягає в тому, що в процесі управління здійснюється багато операцій, які пов'язані із збором, передачею, накопиченням, обробкою виробленням

інформації та отриманням кінцевого інформаційного продукту для прийняття управлінського рішення. Для цього потрібна організаційно впорядкована сукупність документів (масиви документів) і інформаційних технологій, в тому числі з використанням засобів обчислювальної техніки і зв'язку, що реалізують інформаційні процеси, яка б об'єктивно відображала сформовану економічну ситуацію.

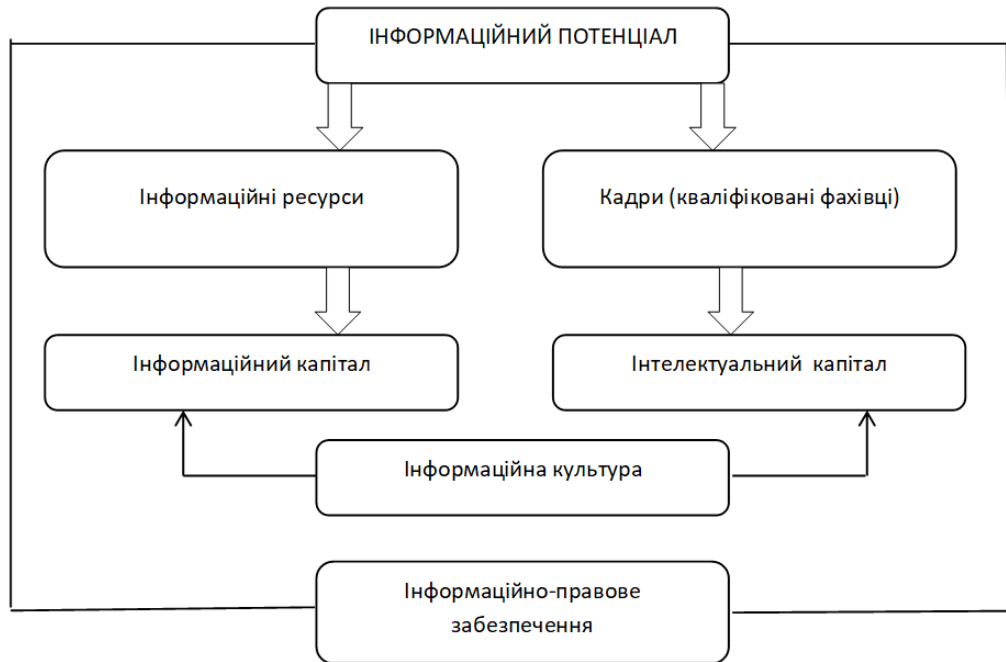

Рис.1. - Структура інформаційного потенціалу регіонального інформаційного менеджменту

По-друге, виходячи із концепції інформаційного суспільства, інформація в управлінській діяльності є фактором виробництва і як вже зазначалось, сама по собі має характерну властивість: чим більше вона використовується, тим більше збільшується, на відміну від інших факторів виробництва (земля, природні ресурси, трудові ресурси). Це означає, що інформація має свою вартість. Якщо розглядати інформацію як фактор виробництва з певною вартістю, який в процесі обігу постійно збільшується, то виходячи із цієї властивості, можна стверджувати, що в процесі обігу створюється нова інформація, а значить і нова вартість. Тобто слід розглядати цей процес як створення нової інформаційної вартості або створення інформаційного капіталу. Отже, наступною складовою інформаційного потенціалу повинен стати інформаційний капітал.

По - третє, будь-яка інформація проходить через свідомість людини для вироблення необхідної інформації потрібні кваліфіковані фахівці (структуровані знання, здібності, досвід) та людський інтелект, який теж може конвертуватись у вартість. Іншими словами, мова йде про інтелектуальний капітал, який продуцирується кваліфікованими спеціалістами завдяки їхньому досвіду. Так само як і інформаційний ресурс являється ресурсом не тільки таким, що зберігається, а й таким, що поповнюється, тобто перетворюється у нову вартість.

Необхідно звернути увагу на те, що наведені вище складові інформаційного потенціалу (інформація, інформаційні ресурси, інформаційний капітал та інтелектуальний капітал) об'єднує характерна властивість – створення нової інформаційної вартості.

По - четверте, як додаткові складові у визначенні поняття інформаційного потенціалу, необхідно відокремити інформаційну культуру та інформаційно-правове забезпечення.

Інформаційна культура передбачає способи поведінки з будь-якою інформацією та її представлення у вигляді, зручному для подальшого використання для вирішення теоретичних і практичних задач; технології виробництва, збереження, аналізу, пошуку та передачі інформації; розвиток системи навчання і підготовки людини до ефективного використання інформаційних засобів та інформації у професійній діяльності та побуті.

Але для сучасної людини необхідні не тільки знання й уміння, а й сформований інформаційний світогляд. Так, Т.Полякова відзначає труднощі й відсутність результатів у формуванні інформаційного світогляду як невід'ємної частини інформаційної культури, та обґрунтовує необхідність виробити єдину, всеосяжну систему поетапного формування інформаційної культури протягом всього життя людини [10, с.87-88].

Особливої уваги потребує питання методів правового регулювання відносин в сфері інформатизації. Принципово нових рис набувають відносини власності на інформацію. Йдеться передусім про те, що домінуючим об'єктом власності стає інформація, яка втілює в собі переважно витрати інтелектуальної робочої сили. Остання, на відміну від робочої сили, що використовується в традиційних галузях економіки, поступово втрачає здатність відчуження від свого носія, перестає бути товаром у традиційному розумінні.

В Україні існує достатньо повна база нормативно-правового забезпечення суспільних відносин, що пов'язані з інформацією, її виробництвом, поширенням і використанням.

Основним нормативно-правовим актом в сфері інформатизації є Закон України «Про інформацію», що регулює сферу інформаційних відносин і визначає ключові засади державної інформаційної політики. До нормативно-правових актів, норми яких регулюють різноманітні аспекти процесів інформатизації, можна віднести також Закони України: «Про Концепцію Національної програми інформатизації»; «Про Національну програму інформатизації», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні»; «Про телебачення і радіомовлення»; «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів»; «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації»; «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» та інші.

Аналіз вище приведених нормативно-правових актів забезпечення інформаційної діяльності в Україні показав, що на сьогодні залишається значна кількість нерегульованих питань в інформаційній сфері, зокрема:

не розроблені національні стандарти інформаційного обміну і захисту інформації згідно міжнародним стандартам;

не врегульовано національним законодавством статус інформації, яка передається по світових відкритих мережах, та обов'язки і відповідальність користувачів;

на законодавчому рівні відсутні визначення таких важливих термінів, як «предмет інформаційних правовідносин», «національний інформаційний простір», «регіональний інформаційний простір», «регіональний інформаційний потенціал», та багато інших;

поза межами правового регулювання залишається питання вироблення системи захисту інформації й забезпечення інформаційної безпеки.

Для розв'язання цих питань необхідно «встановити чітку ієрархічну єдність законів; кодифікувати велику кількість існуючих законів та підзаконних актів; узгодити понятійний апарат, виправити термінологічні неточності; концептуально узгодити нові правові акти в сфері суспільних інформаційних відносин із раніше прийнятими» [11, с.275-276]

Зауважимо, що інформаційний потенціал регіонів неоднорідний за інформаційно-ресурсним, науково-технічним, інноваційно-інтелектуальним, соціально-культурним складом, що і визначає його місткість. Але, з позицій ефективності управління соціально-економічними системами, інформаційний потенціал має бути обов'язковим елементом в системі регіонального інформаційного менеджменту.

Таким чином, на підставі проведеного дослідження можна стверджувати, що процес інформатизації заповнює всі сфери життєдіяльності суспільства, проте значення інформації в процесі прийняття управлінських рішень сьогодні як ніколи є актуальним. На сьогодні практично немає наукових праць, присвячених інформаційному потенціалу в системі регіонального управління. Розглядаючи це питання з більш глобальних позицій, нам представляється важливим виявити механізм освоєння інформаційного потенціалу, що представляє собою не просто спосіб отримання та переробки необхідної інформації для прийняття управлінських рішень, а визначати нові способи господарювання, методи управління економічними процесами, шляхи та засоби реалізації економічних цілей, напрями регіонального розвитку.

Процеси інформатизації викликали зміни і в законодавчому забезпеченні взаємовідносин, які склались в інформаційному суспільстві. В діючій системі нормативно-правового регулювання інформаційної сфери існує багато прогалин, які потребують подальшої розробки та удосконалення.

Вважаємо, що комплексний і науково обґрунтований підхід щодо використання інформаційного потенціалу в процесі управління може забезпечити стартові можливості щодо підвищення їх конкурентоспроможності та інноваційного розвитку регіонів на національному і міжнародному рівнях.

Стратегічне значення розвитку інформаційного потенціалу регіонального інформаційного менеджменту полягає у створенні науково обґрунтованої методології формування та розвитку інформаційної техносфери та регіонального інформаційного середовища, які змогли б задовольнити швидко зростаючі інформаційні потреби керівників органів регіонального управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: У трьох томах. – Т. 3 / Ред. кол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр Академія», 2002. – 952 с.
2. Корнейчук Б.В. Информационная экономика / Б.В. Корнейчук. –СПб.: Питер, 2006. – 400 с.
3. Ілляшенко С.М. Інформаційний потенціал підприємства / С.М. Ілляшенко // Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка». – 2004. – № 9(68). – С. 11–18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/864>

4. Тесленок І.М. Сутність і структура інформаційного потенціалу підприємства / І.М. Тесленок, М.О. Кучеренко // Бізнес Інформ. – 2011. – № 6. – С. 124–127 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.business-inform.net/export_pdf/businessinform-2011-6_0-pages-124_127.pdf
5. Битий А.В. Генезис теорії формування інформаційного потенціалу підприємства / А.В. Битий // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2014. – № 3(3). – С. 219–221 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2014_3\(3\)_49](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2014_3(3)_49)
6. Шаповал О.Ф. Формування інформаційного потенціалу підприємства / О.Ф. Шаповал // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес». – 2013. – Вип. 181(4). – С. 347–350 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnauc_econ_2013_181\(4\)_58](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnauc_econ_2013_181(4)_58)
7. Маркіна І.А. Організаційне забезпечення управління інформаційним потенціалом підприємств ринку безалкогольних газованих напоїв в Україні / І.А. Маркіна, Д.В. Дячков // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2014. – Вип. 1(2). – С. 211–218 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpaev_2014_1\(2\)_36](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpaev_2014_1(2)_36)
8. Матковський Р.Б. Економічний потенціал продуктивних сил у структурі економічного потенціалу країни / Р.Б. Матковський // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: зб. наук.-прикладних праць. – Львів: Вісник НУ «Львівська політехніка», 2000. – № 405. – С. 303-308
9. Лайчук О.В. Интеллектуально-информационный потенциал в инновационной деятельности организаций / О.В. Лайчук, Л.А. Николаева [Электронный ресурс] // Российский экономический Интернет-Журнал – Академия труда и социальных отношений, 2007. – Режим доступа к журн.: http://www.erej.ru/Speakers.htm#let_n_gus
10. Полякова Т. А. Формирование информационной культуры личности и общества – актуальная социокультурная технология эпохи информатизации // Информационное общество: культурологические проблемы: Материалы междунар. науч. конф. Краснодар – Новороссийск 17 – 19 сентября 1997 г.: Тез. докл.– Краснодар, 1997. – С. 86–88.
11. Гаман Т.В. Проблемні питання нормативно-правового забезпечення інформаційної діяльності органів державного управління (регіональний аспект) / Т.В. Гаман // Університетські наукові записки. – 2005. – № 1–2 (13–14). – С. 272–276.